

Naida I.S.

Candidate of Economic Sciences, Assistant

Naida A.V.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Odessa State Agrarian University, Ukraine

THE DIRECTIONS OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Найда І.С.

Кандидат економічних наук, асистент

Найда А.В.

Кандидат економічних наук, доцент

Одеський державний аграрний університет, Україна

НАПРЯМИ СОЦІОЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

In the article the directions of socio-economic development of agricultural enterprises have been grounded. The factors of macro- and microenvironment that influence the choice of directions of socio-economic development of enterprises have been defined there.

Keywords: *socioeconomic, agricultural enterprises, balanced development, social responsibility, social infrastructure.*

В статті обґрунтовано напрями соціоекономічного розвитку аграрних підприємств. Визначено фактори макро- та мікросередовища, що впливають на вибір напрямів соціоекономічного розвитку підприємств.

Ключові слова: *соціоекономіка, аграрні підприємства, збалансований розвиток, соціальна відповідальність, соціальна інфраструктура.*

Важливість науково прикладного опрацювання проблеми розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки зумовлена глибинними змінами, що відбулися в організаційно-правових формах господарювання на

селі та в масштабах виробничо-господарської діяльності аграрних суб'єктів господарювання, які пред'являють принципово інші ніж раніше вимоги до вирішення соціально-економічних проблем; потребами вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції витримувати конкуренцію на внутрішньому та світовому ринку, що реально за відповідності соціуму вимогам світових стандартів в світлі економічної глобалізації та змін оточуючого середовища.

Теоретико-методологічні проблеми соціоекономіки та соціоекономічного розвитку аграрних підприємств знайшли відображення у наукових публікаціях вітчизняних та закордонних вчених, зокрема В.В. Антропова, О.М. Бородіної, В.М. Гейця, О.Г. Головніної, І.В. Прокопи, Г.Е. Слезінгера, М.О. Шабанової, В.В. Юрчишина та інших науковців. Проте питанням щодо визначення напрямів соціоекономічного розвитку аграрних підприємств належної уваги не приділяється, що зумовлює актуальність дослідження.

Метою дослідження є визначення та обґрунтування напрямів соціоекономічного розвитку аграрних підприємств як основи формування стратегії збалансованого розвитку сільського господарства.

Однією з причин незадовільного стану сільського господарства та сільських територій є відсутність соціоекономічного бачення в процесі здійснення аграрних реформуваль. Завдяки соціальній діяльності підприємства, спрямованій на поліпшення умов праці й відпочинку персоналу, забезпечення своїх працівників житлом, організацією освітнього та виховного процесу їхніх дітей, відбуватиметься зацікавлення працівників у результатах власної діяльності. Тому в умовах трансформаційних змін, які відбуваються на селі, пріоритетного значення набуває збалансований розвиток аграрних підприємств на засадах соціоекономіки.

Соціоекономіка є новим напрямом економічної науки, використання здобутків якої в прикладному плані спрямоване на людину, розвиток її творчих та духовних якостей, інституційних цінностей, забезпечення високого рівня та якості життя, соціальної справедливості і захищеності.

Як зазначає Перебийніс В.І., соціоекономіка – це економіка, що підпорядкована досягненню соціальних інтересів особистості, суспільства, держави при додержанні вимог безпеки, ефективного та збалансованого розвитку в економічній та соціальній сферах [1, с. 193].

Саме таку концептуальну ідею відстоює Міністерство аграрної політики та продовольства України для успішного розвитку аграрної галузі. Зокрема, в її основу закладено принцип соціальної відповідальності аграрних підприємств щодо розвитку сільських територій, що базується на відповідальності кожного сільгоспвиробника за соціально-економічний розвиток сільських громад і територій, у межах яких він здійснює свою діяльність [2].

Проте, соціоекономічний розвиток аграрних підприємств повинен передбачати не лише підтримку розвитку соціальної інфраструктури навколо своїх структурних підрозділів, а й реалізацію програм та проектів, які спрямовані на розвиток корпоративної солідарності працівників, підвищення рівня їх соціальної захищеності, створення умов для розвитку та самореалізації персоналу, збереження навколишнього природного середовища, забезпечення населення екологічно чистими, якісними та корисними продуктами харчування. З огляду на викладене, у найбільш загальному відношенні соціоекономіка повинна поєднувати три складові: економічну, соціальну та екологічну, які функціонують в якості цільної єдності.

У нашій країні така діяльність бізнесу знаходиться лише на етапі становлення на відміну від економічно розвинених країн світу, де увага до соціальних проблем посилюється як всередині, так і за межами підприємств. Таким чином, доцільно виділяти внутрішню (діяльність, орієнтована на забезпечення сприятливого соціально-економічного становища працівників підприємства) та зовнішню (діяльність, яка орієнтована на суспільство та довкілля) складові соціоекономічного розвитку підприємств (табл. 1).

На вибір напрямів розвитку соціоекономічного розвитку підприємств впливають різноманітні фактори макро- та мікросередовища.

Напрями соціоекономічного розвитку аграрних підприємств

Напрями	Види діяльності
Внутрішня складова соціоекономічного розвитку підприємства	
1. Соціально-економічний розвиток персоналу	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення стійкого і постійного зростання рівня заробітної плати працівників; - застосування мотиваційних схем оплати праці; - організація навчання та професійний розвиток персоналу з метою підвищення їхньої кваліфікації; - надання соціального пакета співробітникам; - підтримання внутрішніх комунікацій на підприємстві; - участь співробітників у прийнятті управлінських рішень
2. Охорона здоров'я та безпечні умови праці працівників	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення удосконаленої системи охорони і безпеки праці; - організація і забезпечення медичного обслуговування працівників і їхніх родин; - підтримання санітарно-гігієнічних умов праці; - створення ергономічних робочих місць; - організація заходів розважального і оздоровчого характеру для співробітників і їхніх родин
3. Соціально відповідальна реструктуризація	<ul style="list-style-type: none"> - організація проведення інформаційних кампаній з метою висвітлення майбутніх структурних змін; - формування заходів з перепідготовки кадрів; - сприяння у працевлаштуванні; - забезпечення виплат компенсацій персоналу, що попали під скорочення штату.
Зовнішня складова соціоекономічного розвитку підприємства	
1. Розвиток місцевої територіальної громади	<ul style="list-style-type: none"> - участь у соціальних програмах і акціях підтримки соціально незахищених верств населення; - формування та задоволення потреб людей у випуску якісної, безпечної і недорогої продукції та послуг; - підтримка збереження і розвитку житлово-комунального господарства і об'єктів культурно-історичного значення; - участь у програмах будівництва нового житла, споруд соціального значення; - спонсорство місцевих освітніх, культурних і спортивних заходів; - участь в благодійних акціях (підтримка постраждалих від стихійного лиха, екологічних і техногенних катастроф)
2. Екологічна та природоохоронна діяльність	<ul style="list-style-type: none"> - впровадження та виконання екологічної стратегії діяльності на основі стандартів ISO; - використання сучасних екологічних засобів і технологій на підприємстві; - забезпечення енергозбереження і енергоефективності при виробничому процесі, побутовій і господарській діяльності підприємства; - повторне використання та утилізація відходів, сміття; - організація екологічно безпечного виробничого процесу; - забезпечення екологічно безпечних транспортних перевезень; - організація заходів по озелененню території
3. Ділова етика	<ul style="list-style-type: none"> - впровадження і поширення чесних ділових стосунків між бізнес-партнерами, постачальниками і клієнтами підприємства за рахунок інформаційної відкритості в їх відносинах; - співпраця з органами державного управління, асоціаціями споживачів та іншими громадськими організаціями

Джерело: розроблено автором

Макросередовище функціонування аграрних підприємств соціоекономічного спрямування являє собою сукупність регулюючих та забезпечувальних чинників, які визначають умови діяльності суб'єкта господарювання. Так, серед основних факторів виділяють такі: соціально-економічний стан країни; сприятливі зовнішні умови функціонування (податкова, соціальна, кредитна, інвестиційна політика, функціонування постачальницької та переробної сфери); нормативно-правова база у сфері соціальної відповідальності; впровадження досягнень науково-технічного прогресу; аграрний ринок та його інфраструктура; наявність історичної і культурної спадщини, досвіду соціально спрямованого бізнесу; рівень безробіття і життя населення; регіональні та місцеві особливості соціального розвитку; географічні та кліматичні умови функціонування підприємства; стан соціальної інфраструктури.

Визначальним критерієм зовнішніх факторів є те, що підприємство самостійно не може впливати на них, а лише здатне враховувати їх під час планування своєї діяльності.

Внутрішні фактори розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки пов'язані з особливостями самого підприємства. До них належать: фінансово-економічні результати підприємства, від яких залежить можливість фінансування соціальних заходів, задоволення співробітників матеріальними аспектами їх діяльності (так, кризовий стан підприємства характеризується скороченням зайнятості, відповідно, зменшенням рівня заробітної плати, економією на соціальних витратах); механізація та автоматизація виробничих процесів, що впливає на організацію виробництва, структуру і зміст трудових операцій; забезпеченість кваліфікованим персоналом та наявність сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі, що сприяє ефективності праці.

Як свідчить практика, в Україні внесок підприємств у соціально-економічний розвиток регіону та покращення якості життя населення здійснюється на основі соціальних програм. Основними інструментами, які

сприяють реалізації таких програм підприємства, є: соціальні інвестиції, благодійні пожертви та спонсорська допомога, грошові гранти, соціальні пакети, соціально значущий маркетинг, волонтерство.

На основі проведених досліджень Черних О.В. визначено, що основними напрямками соціальних інвестицій є розвиток персоналу (92%), охорона праці та здоров'я (98,5%), меценатство та благодійність (86,8%). Щодо участі підприємств у подоланні соціально-економічних проблем регіону найбільш поширеними заходами є програми із створення робочих місць, реалізація екологічних проектів, благоустрій територій [3, с. 12].

Отже, з метою розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки, суб'єктам підприємницької діяльності необхідно: включити соціальну відповідальність та соціальні інвестиції в стратегію розвитку бізнесу як передумову формування його інноваційних та тривалих конкурентних переваг; запроваджувати принципи та норми соціальної відповідальності в філософію корпоративного менеджменту та підготовку соціальних звітів; поширювати позицію соціально орієнтованого бізнесу в суспільному діалозі; підтримувати процес обміну позитивним досвідом та популяризувати кращі традиції в сфері соціальної відповідальності.

Література:

1. Перебийніс В.І. Соціоекономіка як перспективна модель розвитку сільського господарства / В.І. Перебийніс // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки». – 2015. - №3. – С. 190-195.

2. Присяжнюк М. У здійсненні земельної реформи буде закладено принцип соціальної відповідальності агрохолдингів щодо розвитку сільських територій / М. Присяжнюк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua/news/?pg=12256>.

3. Черных Е.В. Особенности социальной ответственности бизнеса / Е.В. Черных // Економічний вісник Донбасу. - 2009. - №3(17). - С. 11-15.